

**TAKO-VERKOSTON SYYSSEMINAARI 2017
10.10.2017**

Karoliina Koskenvuo
Tutkimustiimin päällikkö
Kela

Sosiaaliturvan muotoutumisesta Suomessa

- 1900-luvun alkupuolella suurin osa suomalaisista eli vakuutusmuotoisten sosiaaliturvajärjestelmien ulkopuolella
- Suomi oli köyhä maatalousyhteiskunta. Haasteita olivat huono yleinen elintaso ja hygienia, tuberkuloosi, kulkutaudit ja korkea imeväis- ja lapsikuolleisuus
- Turvaa eri riskien kohdatessa toivat lähinnä oma perhe, suku, kirkko sekä kunnallinen köyhäin/vaivaishoito
- 1900-luvun sosiaaliturvauudistukset ovat tehneet Suomesta pohjoismaisen hyvinvointivaltion

Kela osana suomalaisen sosiaaliturvan tarinaa

Etuudet Kelan hoidettavaksi

Kelalta haettavien etuuksien määrä on laajentunut vuosi vuodelta. Kuvio kertoo, minä vuonna etuus on tullut Kelan hoidettavaksi.

1939 Kansaneläke (ja kuntoutus)

1964 Sairausvakuutus I

1967 Sairausvakuutus II

1969 Perhe-eläkkeet

1970 Lapsen hoitotuki

1971 Rintamasotilasetuudet

1985 Työttömyyspäivärahat

1986 Varhaiseläkkeet

1989 Vammaistuet

1991 Kuntoutustoiminnalle omat lait

1993 Lapsilisä

1993 Lasten kotihoidon tuki

1994 Äitiysavustus

1994 Opintotuki

1994 Yleinen asumistuki

1997 Koulumatkatuki

2002 Keliakiakorvaus

2002 Adoptiotuki

2003 Maahanmuuttajien erityistuki

2003 Pitkäaikaistyöttömien eläketuki

2009 Elatustuki

2010 Vammaisten tulkkaukspalvelut

2011 Takuueläke

2017 Toimeentulotuki

Lähde: <https://sosiaalivakuutus.fi/sosiaaliturvan-historia-vaivahoidosta-nykypaivaan/>

SUOMEN ASETUSKOKOELMA

1937

N:o 248–256

Sisällys: N:o 248. Kansaneläkelaki, siv. 555. — N:o 249. Laki valtiopäiväjärjestyksen 6 luvun nimikkeeseen muuttamisesta sekä 89 a §:n lisäämisestä valtiopäiväjärjestykseen, siv. 572. — N:o 250. Laki kansaneläkkeiden lisäeläkerahastosta, siv. 573. — N:o 251. Laki kunnallishallituksesta kaupungissa 8 päivänä joulukuuta 1873 annetun asetuksen muuttamisesta, siv. 573. — N:o 252. Laki maalaiskuntain kunnallishallinnosta 15 päivänä kesäkuuta 1898 annetun asetuksen muuttamisesta, siv. 574. — N:o 253. Laki leimaverolain muuttamisesta, siv. 574. — N:o 254. Laki velkojain oikeudesta ja etuudesta toistensa edellä maksun asemiseen konkurssiin luovutetusta omaisuudesta annetun asetuksen muuttamisesta, siv. 575. — N:o 255. Laki kiinnityksestä kiintoään omaisuuteen annetun asetuksen muuttamisesta, siv. 576. — N:o 256. Laki kirjanpitovelvollisuudesta 14 päivänä helmikuuta 1925 annetun lain muuttamisesta, siv. 578.

N:o 248.

Kansaneläkelaki.

Annettu Helsingissä 31 päivänä toukokuuta 1937.

SUOMEN ASETUSKOKOELMA

1937

N:o 322–327

Sisällys: N:o 322. Äitiysavustuslaki, siv. 707. — N:o 323. Lisäys vuoden 1937 tulo- ja menoarvioon, siv. 710. — N:o 324. Lisäys vuoden 1937 tulo- ja menoarvioon, siv. 711. — N:o 325. Lisäys vuoden 1937 tulo- ja menoarvioon, siv. 712. — N:o 326. Lisäys vuoden 1937 tulo- ja menoarvioon, siv. 713. — N:o 327. Asetus Suomen ja Saksan välisen, rikoksentehtäjin luovuttamista koskevan sopimuksen voimaansattamisesta, siv. 714.

N:o 322.

Äitiysavustuslaki.

Annettu Helsingissä 24 päivänä syyskuuta 1937.

Juhlavuosi 2017: 80-vuotiaat kansaneläke & äitiysavustus

- Kansaneläkelaki hyväksyttiin 31.5.1937 ja Kansaneläkelaitoksen toiminta alkoi 16.12.1937
- Kansaneläke on ollut useiden muutosten kohteena 80-vuotisen historiansa aikana, mutta asia mikä ei muutu on se, että ihminen kohtaa elämänsä aikana erilaisia riskejä, kuten sairastuminen ja työkyvyn menetys
- Kansaneläkevakuutusmaksuja alettiin kerätä 1939; ensimmäiset työkyvyttömyyseläkkeet maksuun 1942 (ensimmäinen päätös 30.6.1942)
- Äitiysavustuslaki hyväksyttiin 24.9.1937. 1949 lainmuutos äitiysavustuslakiin, äitiysavustus/pakkaus kaikille. Kela on vastannut äitiysavustuksesta vuodesta 1994

Kansaneläkkeen historiaa: otteita pääjohtaja Eero Rydmanin ja johtaja Edward Huttusen esitelmistä 1938

Kansaneläkelaitoksen hallitus joulukuussa 1937

Ketkä joutuvat vakuutukseen.

Kansaneläkelaki astuu voimaan ensi vuoden alusta, joskin jo tänä vuonna on ollut ryhdyttävä erinäisiin alustaviin toimenpiteisiin. Tämä laki säätää työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkkeen meillä pakolliseksi. Ja se säätää sen erotuksena muista maista, Ruotsia lukuunottamatta, pakolliseksi siinä laajuudessa, että sen alaisuuteen joutuu periaattessa jokainen Suomessa asuva työkykyinen henkilö, siis ulkomaalaisetkin, ammattiin tai tuloihin katsomatta. Poikkeuksen muodostavat vain ne täällä asuvat ulkomaalaiset, jotka kuuluvat vieraan vallan lähetystöön tai konsulinvirastoon tai niiden palvelusväkeen.

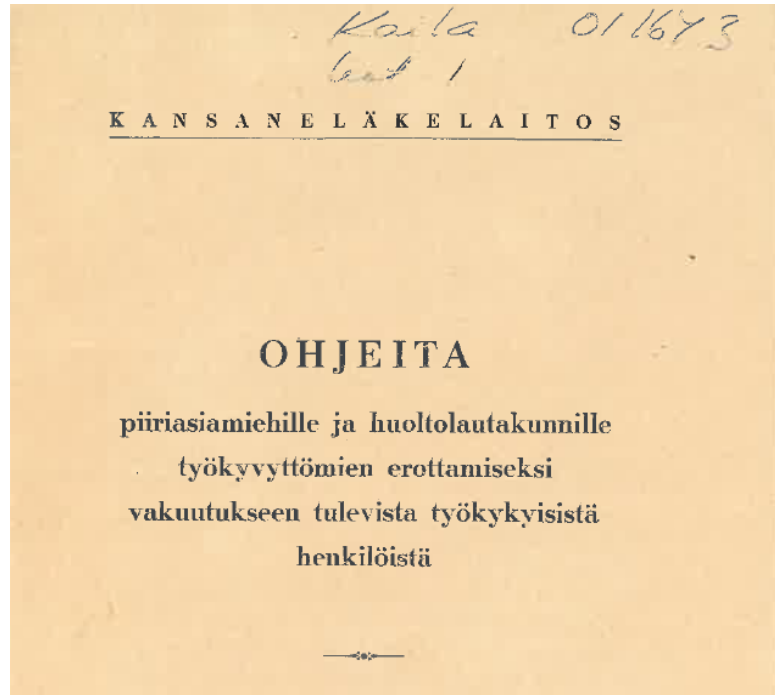
KANSANELÄKELAITOKSEN PIIRIASIAMIEHILLE.

Ensimmäisten opastuspäivien alkaessa.

Kansaneläkelaki, joka astuu voimaan ensi vuoden alusta, on tarkoitettu sosiaalisella alalla aikaansaamaan kansamme keskuudessa syvälle käyvän parannuksen. Jokainen kansalainen, joka on täyttänyt 18 mutta ei 55 vuotta, eikä sitä ennen ole tullut työkyvyttömäksi, joutuu lain vaikutuksen piiriin. Hänelle taataan tämän lain kautta turva, joskin vaatimaton, kahta hänen elämänsä rauhallista kulkua uhkaavaa vaaraa vastaan, työkyvyttömyyttä ja vanhuutta vastaan. Työkyvyttömyys ja vanhuus merkitsevät useimmille kansamme jäsenille itsenäisen toimeentulon romahtamista. Se merkitsee omaisten tai kunnan armoille joutumista ja siten henkilökohtaisen vapauden tosiasiallista huomattavaa supistumista, puhumattakaan jokapäiväisen leivän kaventumisesta usein siihen määrin, ettei se enää riitä kuin nengen töintuskiseen ylläpitämiseen.

Jos ja kun nämä uhkaavat epäkohdat saadaan poistetuiksi tai ainakin entisestään huomattavasti vähenemään, on samalla lisätty yhteis-kunnallista oikeudenmukaisuutta ja yleistä turvallisuuden tunnetta, annettu ihmisille uutta uskoa elämään ja siten myös uutta voimaa ja uutta työtarmoa. Sosiaalinen parannus, sellainen kuin kansaneläkelain

Kansaneläkkeen historiaa: ajankuvaa työkyvyttömyydestä. Ylilääkäri Martti Kailan arkistoa.

Paitsi nivelsairauksia ja halvauksia on vielä olemassa sellaisia liikuntaelinten tauteja, jotka tekevät sairaasta työkyvyttömän. Tällaisia tauteja on esim. *unitauti*, joka kangistaa lihakset ja aiheuttaa raajoissa niin vaikean vapinan, ettei raajoja voi käyttää täysin tarkoituksenmukaisesti. Jatkuvat tahdottomat liikkeet ja kouristukset lihaksissa, jos ne esiintyvät joko alituisesti tai usein uudistuvina kohtauksina, saavat aikaan työkyvyttömyyden.

3. *Sielullisesti sairaat.*

Kaatumatautista, jolla usein on tajuttomuuskohtauksia tai joka luonteen muutoksen takia on tullut joko niin ärtyiseksi tai niin tylsäksi, ettei häntä oteta kenenkään työmaalle, on useimmiten pidettävä työkyvyttömänä. Lievemmissä kaatumatautitapauksissa ratkaisee kaatumatautisen todellinen ansiokyky hänen työkykyisyytensä. Ei ole kuitenkaan syytä ilmoittaa työkykyiseksi sellaista kaatumatautista, joka on verraan äskettäin sairastunut, ja jonka oireet osoittavat nopeata kehitystä.

Vajaamielinen, joka ei ole kyennyt selviytymään alakoulusta tai kansakoulusta apukoulun avulla, on älynsä rajoittuneisuuden takia kykenemätön omin voimin ansaitsemaan elatustaan. Hän saattaa kotona omaisten kärsivällisen johdon avulla tehdä jopa hyödyllistäkin työtä, mutta yksin jääneenä hän ei kykene hankimaan elatustansa. Kaikki vajaamieliset, joiden älyllinen vajavaisuus on siis niin suuri, etteivät he ole kyenneet selviytymään alakoulusta, ovat todennäköisesti työkyvyttömiä, ja heistä on tehtävä ilmoitus.

Kansaneläkkeen historiaa: Työkyvyttömyyden syistä 1940 luvulta nykypäivään

- Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen lakisääteinen edellytys on ollut ja on edelleen se, että hakijalla on sellainen sairaus, joka tekee hänet kyvyttömäksi työntekoon (Huunan-Seppälä ym. 2002)
- Suomessa kuoli vielä 1930-luvulla yksi ihminen tunnissa tuberkuloosiin. Tuberkuloosi oli merkittävä kansanterveysongelma ja työkyvyttömyyden aiheuttaja – nykyään taas masennus on keskeinen kansanterveysongelma

- 1940-50

- 1960-70

- 1980-

- 1990-

- Huolien tiellä (1951): <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2006/09/08/kansanelakelaitoksen-esittelyfilmi>

Työkyvyttömyyseläkkeet 1940-luvulla ja vuonna 2015, sairauspääryhmän mukaan

Eläkelaitoksen toiminnan aikana 31. 12. 49 mennessä alkaneet työkyvyttömyyseläkkeet

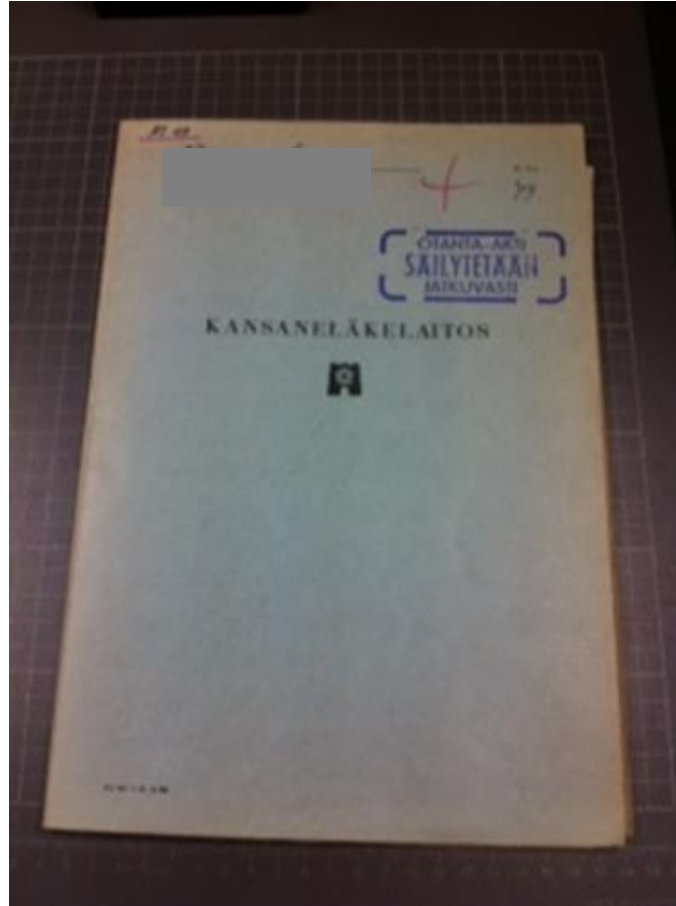
Sairauden syy	Myönnettyjen työkyvyttömyyseläkkeiden lukumäärät eri alkamisvuosina			Sama: prosentteina myönnettyistä eri alkamisvuosina		
	1942-47 ⁴⁾	1948	1949	1942-47 ⁴⁾	1948	1949
Infektio- ja intoksikaatiotaudit (ilman tuberkuloosia)	73	42	78	0	0	0
Tuberkuloosi	9 261	4 424	5 229	42	34	26
Umpieritysrauhasten taudit	138	138	355	1	1	2
Veritaudit	80	54	103	0	0	1
Elimelliset hermoston taudit	1 741	813	1 171	8	6	6
Sielulliset sairaudentilat ja mielitaudit ..	707	535	734	3	4	4
Verenkiertoelinten taudit	3 680	3 027	5 634	17	23	28
Hengityselinten taudit	937	822	1 449	4	6	7
Ruoansulatuselinten taudit	229	198	278	1	2	1
Tyrät	10	5	12	0	0	0
Virtsaelinten ja miesten sukuelinten taudit	165	95	216	1	1	1
Naisten sukuelinten taudit, raskausajan sairaudet ja synnytykset	12	5	17	0	0	0
Liikunta- ja tukielinten taudit	1 883	1 301	2 145	9	10	11
Ihotaudit	56	44	106	0	0	1
Aistinelinten taudit	367	180	303	2	1	2
Kasvaimet	768	455	857	4	4	4
Tapaturmaiset vioittumat (ilman amputaatiota)	648	261	245	3	2	1
Amputaatiot	494	124	157	2	1	1
Epämuodostumat	87	71	124	0	1	1
Muut taudit, epävarmat tapaukset ym. ..	560	365	636	3	3	3
Yhteensä	21 896	12 959	19 849	100	100	100

4) Vuoden 1948 vuosikertomuksessa esitetyt vastaavat luvut tarkoittavat vv. 1942-47 käsiteltyjä eläkehakemuksia, ylläesitetyt taas vv. 1942-47 alkaneita eläkkeitä. Tämän johdosta luvuissa esiintyy vähäisiä eroja.

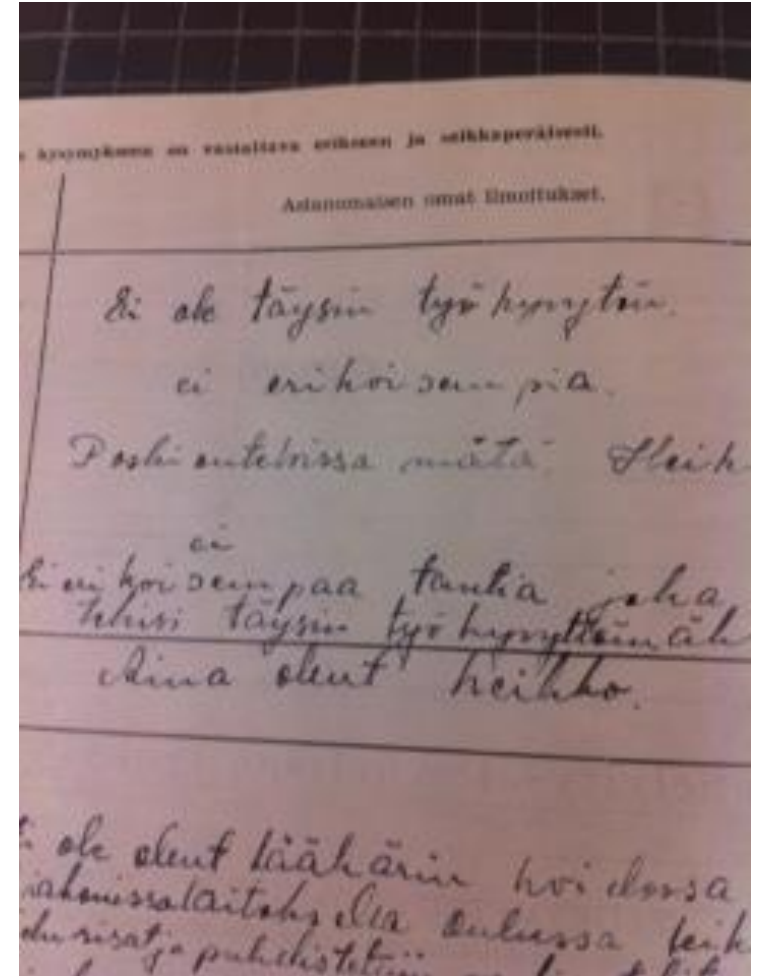
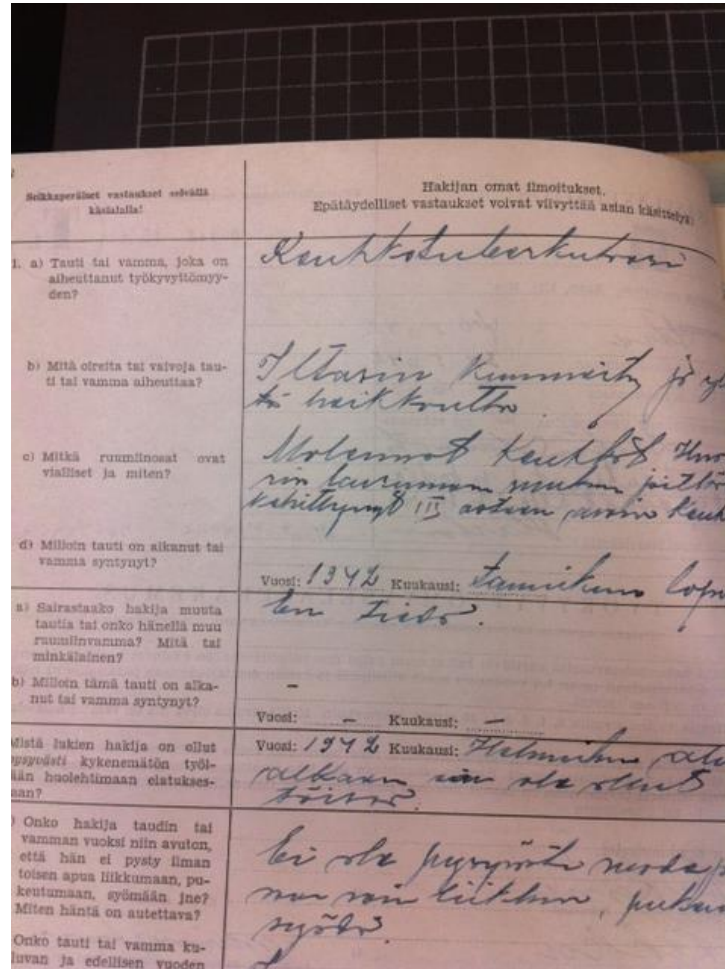
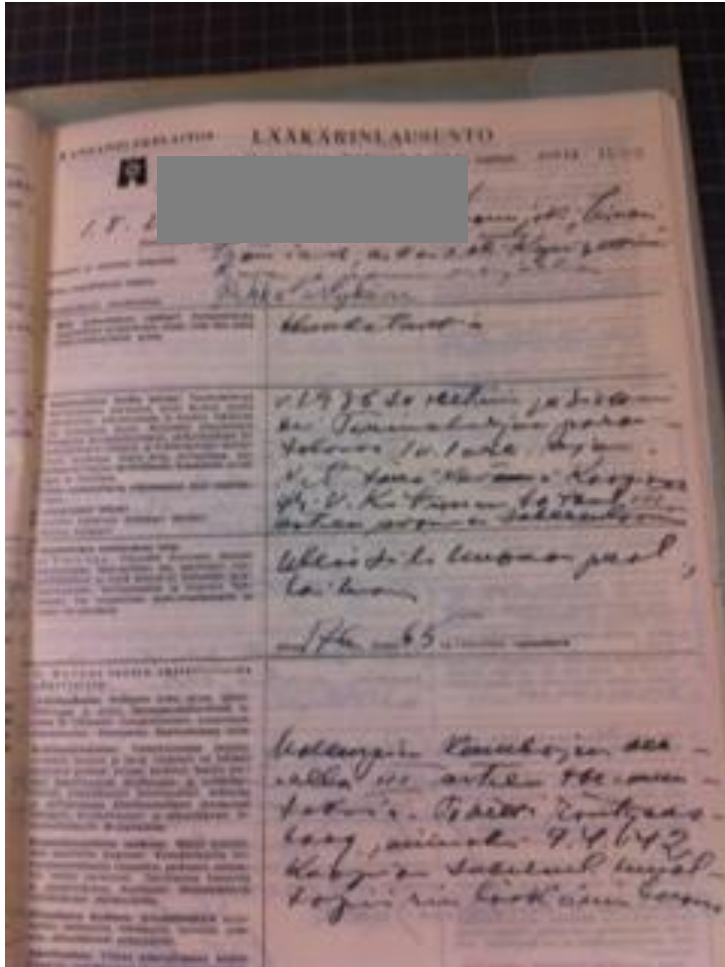
Kaikki työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet sairauspääryhmittäin

	2015
	Suomessa asuvat
	Molemmat sukupuolet
Sairausryhmät yhteensä	20 980
I Tartunta- ja loistaudit	54
II Kasvaimet	1 478
IV Umpieritys-, ravitsemus- ja aineenvaihduntasairaudet	328
V Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt F32 ja F33: 3 243	6 922
VI Hermoston sairaudet	1 529
VII Silmän ja sen apuelinten sairaudet	175
VIII Korvan ja kartiolisäkkeen sairaudet	84
IX Verenkiertoelinten sairaudet	1 336
X Hengityselinten sairaudet	320
XI Ruoansulatuselinten sairaudet	200
XII Ihon ja ihonalaiskudoksen sairaudet	89
XIII Tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudoksen sairaudet	6 627
XIV Virtsa- ja sukupuolielinten sairaudet	87
XVII Synnynnäiset epämuodostumat, epämuotoisuudet ja kromosomipoikkeavuudet	179
XIX Vammat, myrkytykset ja eräät muut ulkoisten syiden seuraukset	1 231
III, XV, XVI, XVIII Muut sairaudet	341

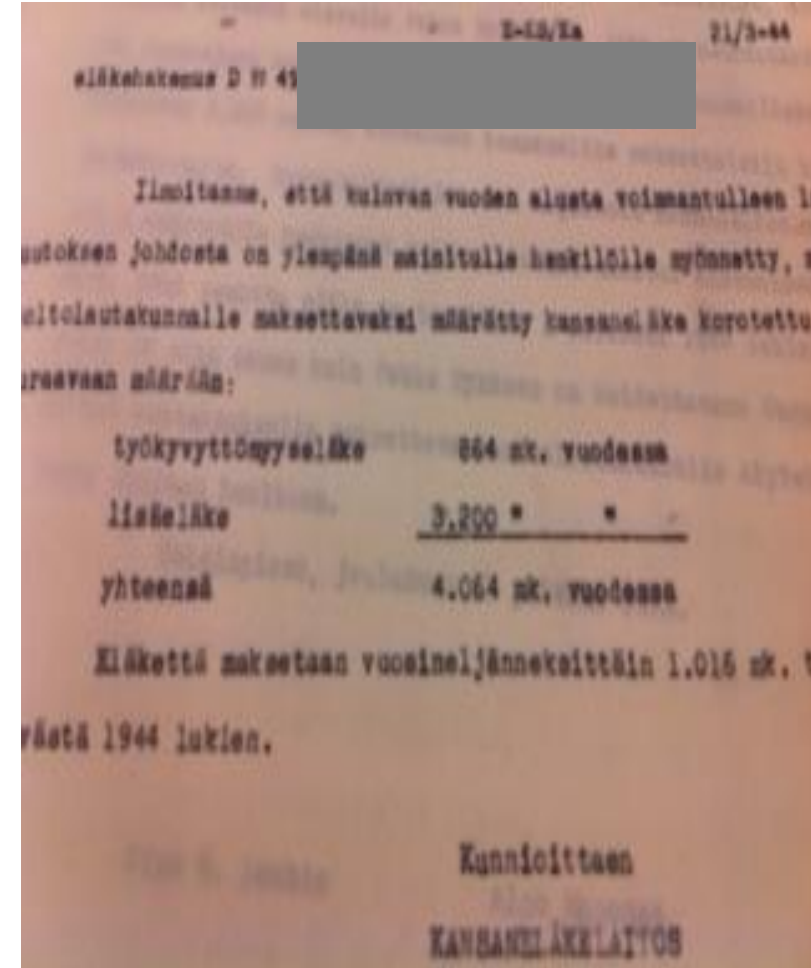
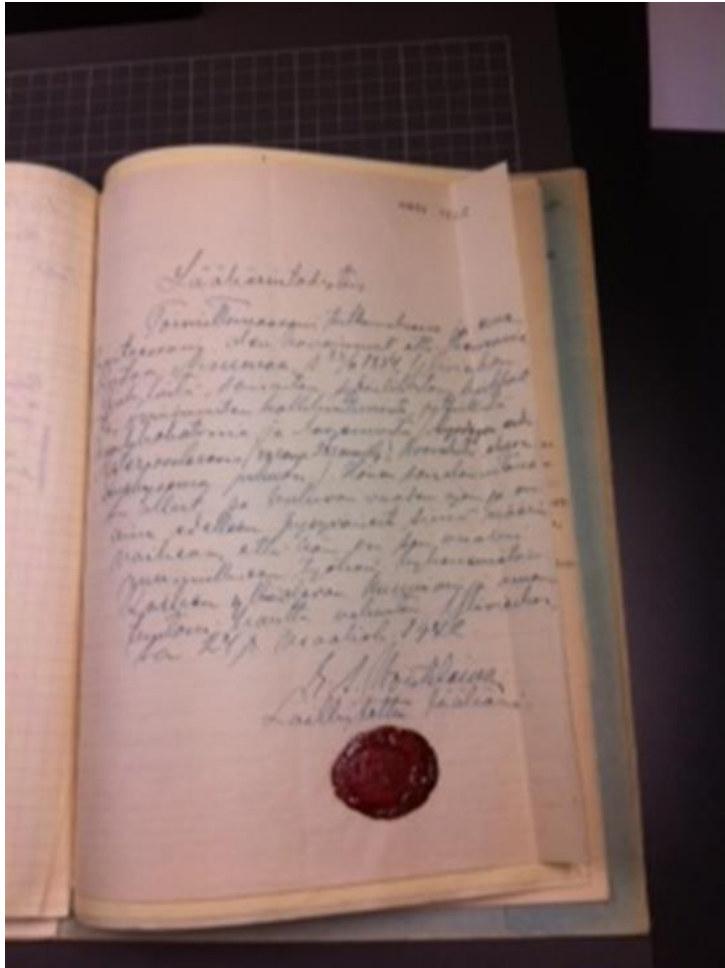
Kansaneläkkeen historiaa: Kansallisarkiston materiaalia Kelan ensimmäisistä eläkeasiakirjoista. Kansallisarkisto Hämeenlinna 19.5.2017

Kansallisarkiston materiaalia Kelan ensimmäisistä eläkkeistä. Kansallisarkisto Hämeenlinna 19.5.2017

Kansallisarkiston materiaalia Kelan ensimmäisistä eläkkeistä. Kansallisarkisto Hämeenlinna 19.5.2017

Äitiyspakkaus osana kansanterveystyötä ja sosiaaliturvan historiaa

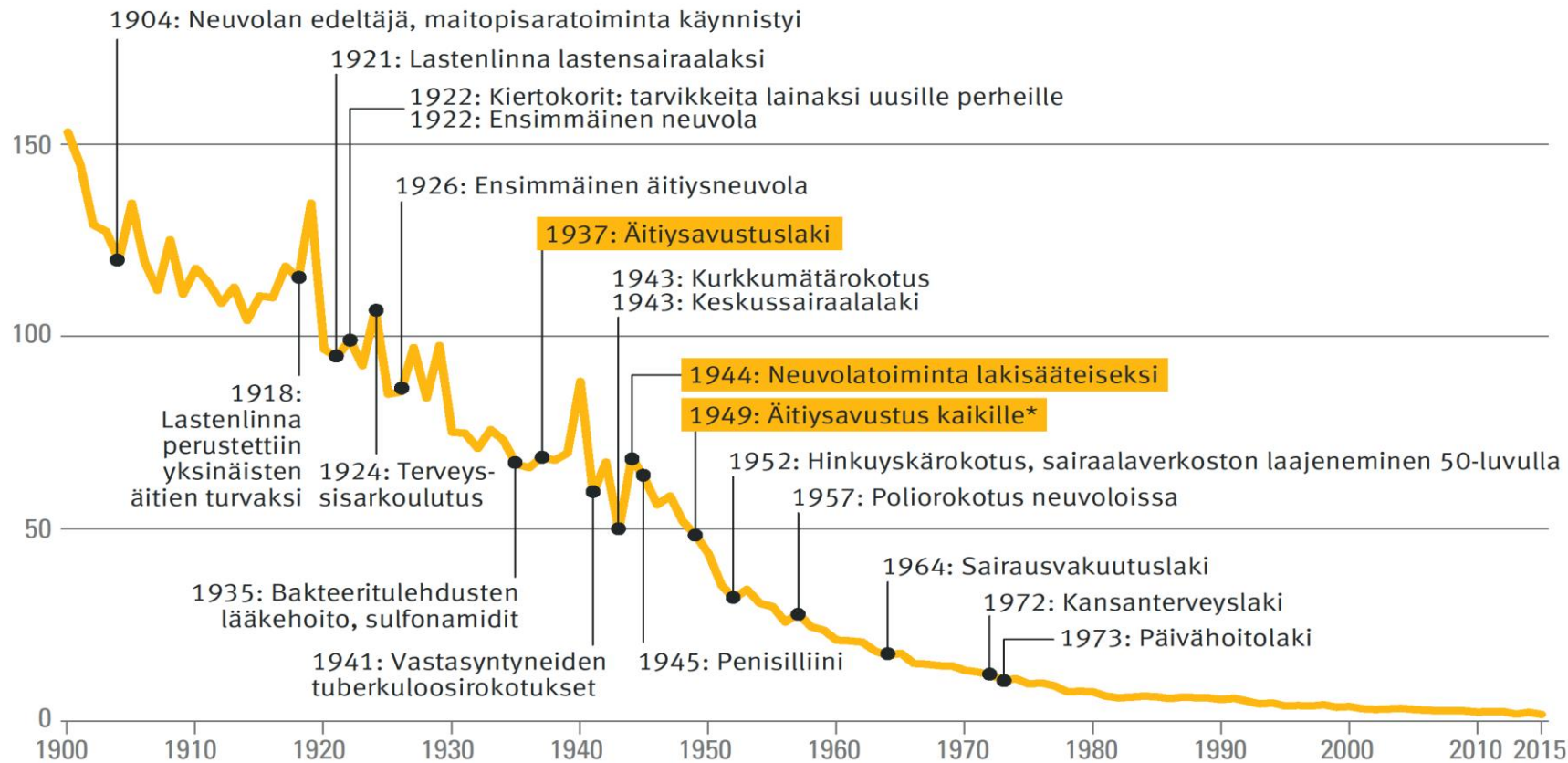
- Äitiyspakkauksen historia ja äitiyspakkauksen merkitys kansanterveydelle ja terveyden edistämistyölle on herättänyt paljon kansainvälistä mielenkiintoa ja useita yhteydenottoja Kelaan
- Missä määrin äitiyspakkaus suhteutuu kansanterveyden kannalta muihin tärkeisiin kehitysvaiheisiin ja sosiaalisiin kysymyksiin 1900-luvulla?

Äitiyspakkaus osana kansanterveystyötä ja sosiaaliturvan historiaa

- Kysymykseen äitiyspakkauksen vaikutuksista kansanterveyteen ei voi antaa yksiselitteistä vastausta
- Empiiristä aineistoa syy–seuraus-suhteiden selvittämiseksi ei ole, mutta ajallinen tarkastelu on mahdollista
 - Mitä muuta kansanterveyden kehityksen kannalta olennaista (mitattuna esimerkiksi imeväiskuolleisuudella) tapahtui 1900-luvulla: neuvola/terveydenhuoltojärjestelmän ja sairaalaverkoston kehittyminen, vastasyntyneiden calmetointi vuodesta 1941, henkeä uhkaavien bakteeritulehdusten lääkehoidon kehittyminen, elintason ja hygienian paraneminen ym.
 - Äitiyspakkaus mullisti äitien terveyden seurannan <https://sosiaalivakuutus.fi/aitiyspakkaus-mullisti-aitien-terveyden-seurannan/>
 - Äitiyspakkaus osana kansanterveystyötä <http://blogi.kansanelakelaitos.fi/arkisto/3759>
 - Beyond the baby box <http://www.goodnewsfinland.com/opinion/beyond-baby-box/>

Äitiyspakkaus osana kansanterveystyötä ja sosiaaliturvan historiaa

Imeväiskuolleisuus on vähentynyt merkittävästi
Alle vuoden ikäisenä kuolleiden lasten määrä tuhanta elävänä syntynyttä kohti

Lähde: Karoliina Koskenvuo 2017

* Äitiysavustuksen saamisen ehdoksi käynti viimeistään ennen raskauden neljännen kuukauden päättymistä lääkärin, kättilön tai kunnallisen äitiysneuvolan vastaanotolla

Äitiyspakkaus osana kansanterveystyötä ja sosiaaliturvan historiaa

- Äitiyspakkauksella on ollut merkitystä äitien ja lasten terveyden edistämisessä (ks. Särkelä 2013; Ahmala ym. 2014):
 - konkreettinen apu, kuten liinavaatteet ja vaatteet
 - äitiyspakkauksen saamisen edellytys on ollut hakeutuminen neuvolaan
 - odottavat äidit ovat saaneet hoito-ohjeita raskauteen ja vauvan hoitoon liittyen
 - äitiyspakkaus on ollut osa yleistä kansanterveystyötä ja taustalla ovat olleet myös väestönlisäystavoitteet
- Mutta odottavien äitien ja syntyneiden lasten terveyden ja hyvinvoinnin paranemisen taustalla ovat myös muut tekijät (elintaso, koulutus, neuvolatoiminta ja muut terveydenhuoltopalvelut, sosiaaliturva, perhepolitiikka)
- Filmi vuodelta 1947 (Arvo Heinonen): Äitiysavustus, valtion lahja Suomen äideille

Lähteitä (äitiyspakkaus osana kansanterveystyötä)

- Ahmala C, Lauronen N, Ukkonen M. Kiertokorista äitiyspakkaukseen- poimintoja äitiyspakkauksen historiasta ja nykypäivästä. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu, 2014
- Haataja A, Koskenvuo K. Äitiyspakkaus mullisti äitien terveyden seurannan <https://sosiaalivakuutus.fi/aitiyspakkaus-mullisti-aitien-terveyden-seurannan/>
- Hakulinen T, Gissler M. Finland's low infant mortality has multiple contributing factors <https://blogi.thl.fi/blogin-nayttosivu/-/blogs/397201>
- Kangas O. The baby box. How Finland has obtained and maintained low infant mortality rates. Diaesitys. 27.6.2016.
- Koskenvuo K. Äitiyspakkaus osana kansanterveystyötä <http://blogi.kansanelakelaitos.fi/arkisto/3759>
- Koskenvuo K. Beyond the baby box <http://www.goodnewsfinland.com/opinion/beyond-baby-box/>
- Särkelä S. Vaippoja ja valistusta. Äitiyspakkauksen näkyvä ja näkymätön sisältö. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, 2013.
- Tarsalainen O. Finland's maternity package. Diaesitys. 12.1.2017. Saatavilla: <https://www.slideshare.net/Kela-Fpa/kela-tarsalainen-finlands-maternity-package>
- <http://www.findikaattori.fi/fi/45>
- <https://www.thl.fi/fi/web/rokottaminen/kansallinen-rokotusohjelma/rokotusohjelman-historia>
- <http://www.mll.fi/mll/historia/lastenlinna/>
- <http://www.apteekkimuseo.fi/luelisaa/prontosil/prontosil1.htm>
- <http://www.apteekkimuseo.fi/luelisaa/penisilliini/penisilliini2.htm>
- <http://duodecimlehti.fi/lehti/2002/4/duo92773>
- <http://www.nba.fi/fi/File/2557/keskussairaalat-1940-luvulta-1980-luvulle.pdf>
- http://www.ylppo.fi/maitopisarayhdistys_-_neuvolan_synty